

Wójcik, Zbigniew

Łotewskie wydawnictwo ciągle z zakresu historii przyrodoznawstwa i techniki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 23/2, 529-530

1978

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ŁOTIEWSKIE WYDAWNICTWO CIĄGŁE Z ZAKRESU HISTORII
PRZYRODOZNAWSTWA I TECHNIKI

„Iz Istorii Jestiestwoznania i Tiechniki Pribaltiki”. T. 4. Riga 1972, 412 s. ilustr. bibliogr. na końcu artykułów lub w notkach, indeks nazwisk; T. 5. Riga 1975, 342 s. ilustr. bibliogr. w notkach bądź na końcu artykułów, indeks nazwisk.

Akademia Nauk Łotewskiej SRR oraz Radziecki Narodowy Komitet Historii Filozofii Przyrodoznawstwa i Techniki od 1968 roku publikują serię ciągłą poświęconą dziejom nauk przyrodniczych i techniki obszaru przybaltyckiego. Autorami zamieszczanych w tym wydawnictwie rozpraw są przeważnie historycy nauki i techniki z Leningradu oraz radzieckich republik nadbaltyckich: Estonii, Łotwy i Litwy. Dwa ostatnie tomy tej serii są przygotowane bardzo starannie, a ponadto zaopatrzone w dobre fotografie oraz indeks nazwisk — nie zawsze spotykany w radzieckich opracowaniach historycznych. Artykuły drukowane są w języku rosyjskim, a na końcu tomów zamieszczono także spisy treści w języku angielskim.

W tomie czwartym tego cyklu zestaw zasadniczych studiów poprzedza wstęp redakcyjny. Po nim zamieszczono 26 artykułów. Dalsze trzy znajdują się w dziale „Wspomnienia”, jeden w dziale „Publikacje” (właściwie archiwalia), jeden w dziale „Recenzje” i trzy w dziale „Kronika”. W tomie następnym, poza *Przedmową redakcji*, znajduje się 27 artykułów, jeden w dziale „Wspomnienia” i sześć w dziale „Kronika”.

Jak zwykle w radzieckich wydawnictwach, tak i w omawianej serii, wydrukowano sporo artykułów zarazem z historii techniki i kultury materialnej. Z tego zakresu są opracowania poświęcone np. historii kolejnictwa na Litwie (autor G. I. Kosakowski), o materiałach budowlanych i wiążących w XIII—XVIII w. (autor I. L. Znaczk-Jaworski) itp. Problemy rozwoju myśli naukowej omawiane są przeważnie w artykułach poświęconych rozwojowi nauk przyrodniczych i ścisłych. Przykładem tego może być choćby opracowanie *M. W. Łomonosow (1711—1765) i perty liwońskie* (autorka J. N. Uchanowa), *Propaganda geometrii Łobaczewskiego na obszarach przybaltyckich* (autor Ju. M. Hajduk) i inne.

W kronice tomu czwartego znajdują się m.in. sprawozdanie z Kongresu Historii Nauki w Moskwie w 1971 r. oraz informacje o pracach prowadzonych w Akademii Nauk Łotewskich SRR ze szczególnym uwzględnieniem historii.

Polonia reprezentuje w pierwszym z omawianych tomów przede wszystkim opracowanie Ja. P. Stradynia pt. *Waldemar Fischer i jego wkład w rozwój chemii*. Dodać należy, gdyż świadczy to o wartości opracowania, że w spisie publikacji Fischera uwzględniono także jego pracę drukowaną w 1910 r. w języku polskim, w lwowskim „Kosmosie”. Zresztą autor dość dobrze zna także zarówno przedwojenną, jak i powojenną polską literaturę przedmiotu.

Z innych artykułów, mogących zainteresować polskich historyków nauki, zwrócić uwagę na opracowanie K. W. Kostrina i N. M. Raskina pt. *Petersburski akademik I. G. Georgii — pionier poznania estońskich łupków bitumicznych*. Czynię to choćby dlatego, że Georgii ma swoją kartę także w historii geologii w Polsce. Ponadto polskiego czytelnika może bardziej zainteresować opracowanie J. N. Uchanowej pt. *Przemysł bursztynowy w Kurlandii w końcu XVIII — początku XIX wieku*.

Tom piąty omawianej serii wydawniczej ukazał się w nawiązaniu do 250 rocznicy założenia Akademii Nauk w Petersburgu. Dlatego większość artykułów została poświęcona kontaktom petersburskich akademików z badaczami krajów nadbałtyckich (w tym z uczonymi z Dorpatu), bądź omówieniu wkładu AN ZSRR do rozwoju nauki w radzieckich republikach nadbałtyckich.

Ze zrozumiałych względów zwracam uwagę tylko na niektóre artykuły. Opracowania poświęcone Akademii Nauk w Petersburgu otwiera szkic P. I. Waleskana pt. *Petersburska Akademia Nauk i kraje nadbałtyckie*. Bardziej szczegółowy zespół zagadnień na ten temat analizują A. I. Dzems-Litowski, A. Ja. Werte i A. R. Kondratas w artykule pt. *Wpływ petersburskiej Akademii Nauk na rozwój geologiczno-geograficznych badań w obszarze przybałtyckim*. Do drugiej grupy tych artykułów należy np. opracowanie T. O. Wilcińska pt. *Rola Akademii Nauk ZSRR w powstaniu Akademii Nauk Łotewskiej SRR. Określenie jej struktury i podstawowe kierunki działalności*.

W „Kronice” zamieszczono m.in. sprawozdania z IX i X Konferencji Nadbałtyckiej z Zakresu Historii Nauki. Pierwsza z nich odbyła się w Wilnie w 1972 r., a druga w Rydze i Jelgawie w 1975 r. Konferencja sprzed trzech lat nawiązywała do jubileuszu 250-lecia petersburskiej Akademii Nauk. Część przedstawionych podczas obrad referatów została opublikowana w tej serii wydawniczej. Ponadto w „Kronice” ostatniego tomu znajduje się także omówienie działalności łotewskich historyków nauki w latach 1972—1975 oraz inne materiały.

W tomie 5 opisywanej serii jest sporo poloników. Wymienię przede wszystkim artykuł A. I. Ostanowki pt. *Polscy uczeni-chemicy XIX w. — uczniowie Uniwersytetu Dorpackiego*. Znajdują się tu m.in. informacje o Jakubie Natansonie, Hermanie Fudakowskim, Ludwiku Brunerze. O chemikach polskich wiele uwag znajduje się także w opracowaniu tego samego autora pt. *O związkach T. Grotthusa z chemikami wileńskimi, (głównie o Jędrzeju Sniadeckim)*.

Polonika znajdują się także w opracowaniu Ja. P. Stradynia pt. *Akademia Piotrowa (Mitawskie Gimnazjum Akademickie) i działalność naukowa jego profesorów*. Wśród uczonych okresowo zatrudnionych w tym gimnazjum wykładowcą był Jan Jakub Ferber, znany z badań geologicznych prowadzonych na terenie Polski na zlecenie Stanisława Augusta Poniatowskiego.

Związki nauki polskiej z ośrodkami naukowymi krajów nadbałtyckich zasługują na szczegółowe opracowanie. Artykuły zamieszczone w omawianej serii będą bardzo pomocne dla pracujących nad tymi zagadnieniami. Warto jednak nawiązać szerszy kontakt z historykami nauki z Estonii, Łotwy i Litwy. Udział polskich historyków nauk przyrodniczych na okresowych konferencjach badawczych w tych republikach byłby ze wszech miar korzystny dla studiów nad rozwojem nauki w Polsce oraz republikach zachodniej części Związku Radzieckiego.

Zbigniew Wójcik
(Warszawa)